

NIEUWS VAN DE EVENEMENTENCOMMISSIE:

De volgende evenementen staan op het programma voor 1993. Ze worden gehouden in zaal De Luifel. De aanvang is steeds om 20.00 uur.

13 januari 1993: De hr. Eil uit Hengelo (G) vertoont de film "Rondom het boeren-erf" uit 1958.

10 februari 1993: De hr. F. Toevank houdt een dia-lezing over "boerderijen rond-om Ruurlo".

17 maart 1993: De algemene ledenvergadering van de vereniging.
Na de pauze vertoont de heer Hietbrink een dia-serie over Noorwegen.

14 april 1993: Samenkomst met de vereniging uit Lochem.
De hr. B.J.M. Beumer uit Westervoort houdt een dia-lezing over "de Hanse in Gelre in de bloeiende tijd van de Hansesteden van circa 1160 tot 1669".

12 mei 1993: Informatie hierover krijgt U in de volgende Kroezeboom.

OPROEP REDACTIE:

Helaas is de redacteur al weer geruime tijd door haar copy heen en moest hij -om deze Kroezeboom gevuld te krijgen- de boer op voor de benodigde copy.

Daarom deze oproep: Lever copy in en vul Uw kwartaaltijdschrift met uw eigen bijdrage's!!!!!!!!!!!!!!

Als geheugensteun de inleverdata voor de copy:

Kwartaalschrift 1e kwartaal -----> copy inleveren voor 1 februari.

Kwartaalschrift 2e kwartaal -----> copy inleveren voor 1 mei.

Kwartaalschrift 3e kwartaal -----> copy inleveren voor 1 augustus.

Kwartaalschrift 4e kwartaal -----> copy inleveren voor 1 november.

KLEPPERMAN OF NACHTWACHT (slot).

door G. Kreeftenberg.

Of deze manier van patrouille lopen maar voor een winter is geweest, of dat dit meerdere jaren heeft plaats gevonden vermeld de geschiedenis van Ruurlo niet, evenmin als de redenen.

Wel blijkt uit de aanwezige stukken, dat de in 1803 aangestelde Jan Mol al die jaren nachtwacht is geweest want in een verslag van de raadsvergadering, gehouden op 25 februari 1834 staat het volgende:

"De gemeente Raad van Ruurlo in aanmerking nemende dat door het overlijden van den Klepperman of Nachtwaker Jan Derk Mol, het noodzakelijk is om de nodige middels in het werk te stellen ten einde in die dienst worde voorzien.

Overwegende intusschen dat een persoon niet alle nachten behoorlijk den dienst van nachtwaker kan waarnemen maar hiervoor ten minste twee personen dienden benoemd te worden die alsdan ombeurten dien dienst kunnen verrichten.

Dat echter de bezoldiging dewelke tot nu toe alleen door de dorpingen voor de klepperman wordt betaald niet genoegzaam is om daarvoor eene goede waarneming van dien post te kunnen verlangen. Daarom de Raad heeft besloten aan Hunne Edelgrootachtbaren de Gedeputeerde Staten dezer Provincie voor te dragen zooals wordt voorgedragen bij deze om jaarlijks uit de kas der gemeente voor Klepperlieden of Nachtwachten te mogen betalen eene som van dertig guldens welke som voor dit jaar zoude worden gevonden uit den post van onvoorziene uitgaven waaruit tot nog toe geene betalingen zijn gedaan.

Zullende extract dezes door tusschenkomst van den district Commissaris aan Hunne Edg.achtb. de gedeputeerde Staten voornoemd worden ingezonden.

De gemeente Raad voornoemd.

In de raadsvergadering van 25 april 1834 is een kennisgeving van goedkeuring door G.S. van het voorstel uit de raad van 26-3-1834 om f. 30,-- uit de gemeentekas beschikbaar te stellen voor het aanstellen van nachtwachten of klepperlieden.

Besloten wordt om als zodanig te benoemen:

Hendrik Nieuwenhuis / Berend Steenblik en Willem ten Arve.

En zulks tegen genot van f.30,- jaarlijks uit de gemeente kas en voorts weekgel-den door de dorpingen te betalen aan de voet dezes vermeld. Zullende den Raad nader eene instructie omtrent de zelve verrichtingen vast stellen.

In tegenstelling met de betaallijsten uit begin 1800 zijn op deze lijsten de be-dragen van het nieuwe muntstelsel opgetekend. Ook blijkt hieruit hoe weinig geld de mensen hadden:

1. Baron van Heeckeren	f. 0,35	Transport	f. 0,95½
2. G. Vels	---	23. H. Colenbrander	- 0,03
3. Jannes Geltink	- 0,02½	24. J.W. Esselenbroek	- 0,05
4. H. Dekker (Binneman)	- 0,02½	25. Burg. J.A. Luitjes	- 0,10
5. J.W. Horsman	- 0,05	26. Jan Bemer	- 0,06
6. Jan Dekkers	- 0,01½	27. J.H.A. Temmink	- 0,01½
7. J.W. Gotink	- 0,01	28. G. van Heuven	- 0,05
8. Hendrikus Berenschot	- 0,02½	29. J.H. Jansen	- 0,02½
9. E. Sevalkink	- 0,01½	30. W. Ringelenberg	- 0,02½
10. Jan ter Huurne	- 0,01	31. A. Knikkink	- 0,02½
11. Pastoor Visser	- 0,05	32. A.J. Hilhorst	- 0,02½
12. C. Meyer	- 0,05	33. G.J. Esselenbroek	- 0,07½
13. W. Voerman	- 0,01	34. G. Mulderye	- 0,02½
14. J. Slegten	- 0,05	35. Berend Pasman	- 0,02½
15. R. Berenschot	- 0,02½	36. C. Raad	- 0,01½
16. Predikant van Maurik	- 0,10	37. H.J. Ditzel	- 0,02½
17. L. Berendsen	- 0,04	38. J. Dolphijn	- 0,02½
18. J.W. Meulenkamp	- 0,02½	39. G. te Spenke	- 0,02½
19. H. Nieuwenhuis	- 0,01½	40. Joost Holmer	- 0,07½
20. E. ter Maat	- 0,02½		
21. L. Marsman	- 0,01½		

22. Jan Kremer

- 0,02½

Transport

f. 0,95½

Totaal per week

f. 1,65

In de raadsvergadering van 28 oktober 1846 herinnert de burgemeester de Raad er aan dat op 9 juli l.l. de klepperman of nachtwaker Willem ten Arve is overleden. Omdat er niet meteen een geschikt persoon ter vervanging is gevonden is deze dienst voorlopig aan Berend Steenblik opgedragen. Verder brengt hij ter kennis dat zich thans voor deze betrekking heeft aangemeld de persoon van Frederik Marsman, daghuurder, wonende in het dorp. Het blijkt dat de Raad de heer Frederik Marsman zeer geschikt vindt en benoemt hem, naast Berend Steenblik, met onmiddellijken ingang tot Nachtwacht en zulks tegen een vergoeding van f. 15,- jaarlijks daarvan uit de gemeentekas te betalen, alsmede de helft der weekgelden welke door de dorpelingen ten deezen betaald worden.

Op de agenda van de Raadsvergadering, gehouden op 23 februari 1849 staat dat bericht is binnengekomen van Berend Steenblik, dat hij bedankt voor de betrekking van Klepperman - Nachtwacht, waardoor er een vakature is ontstaan en er een ander benoemd moet worden. Naar aanleiding hiervan benoemt de Raad Hendrik Jan Broekgaarden, daghuurder, wonende alhier en zulks tegen een vergoeding van f.15,- uit de gemeentekas te betalen, alsmede de helft der weekgelden welke hiervoor door de bewoners van het dorp worden betaald.

In de vergadering van 26 oktober 1854 komen een aantal voorstellen ter tafel, waarbij de ingezetene kunnen worden opgeroepen om persoonlijke diensten te verrichten voor:

- Het houden van dag- en nachtwachten;*
- Voorkoming en blussing van brand;*
- Handhaving der openbare orde wanneer die is verstoord.*

In artikel 1 staat dat een ieder tussen de 18 en 60 jaren kan worden opgeroepen en tot vervulling der diensten verplicht is. Ziekte of hinderlijke lichaamsgebreken hebbenden kunnen hiervan verschoond blijven.

In afwijking van de voorschriften uit 1834 wordt hier gesteld dat niemand langer dan 6 uren achter elkaar en niet meer dan zes maal 's jaars dienst hoeft te doen. De door Burgemeester en Wethouders aangestelde brandweerlieden zijn verplicht dienst te doen bij oefeningen, echter niet langer dan 2 achtereenvolgende uren en niet meer dan viermaal 's jaars. Bij brand of indien de openbare orde dit vordert echter zo dikwijls en zo lang dit noodzakelijk gevonden wordt.

Plaatsvervangende of afkoop van deze diensten zijn toegelaten. Die afkoopbedragen waren:

- voor de dag- en nachtwachten* f. 1,50;
- voor het voorkomen en blussen van brand* f. 6,--;
- voor het handhaven van de openbare orde* f. 4,--.

In de verordening op het houden van dag- en nachtwachten in de gemeente Ruurlo staat onder andere dat uit ieder huisgezin niet meer dan 1 persoon gelijktijdig wordt opgeroepen en dat de wachten in stille rondgaan. De wacht moest zich wapenen met pieken en stokken. Het wegblijven of verlaten der wacht, onwil, nalatigheid, dronkenschap of verdere overtredingen der bepalingen wordt gestraft met een boete van drie gulden of een gevangenisstraf van 1 tot 3 dagen.

De bestaande reglementen (uit 1834) worden bij het inwerking treden dezer verordening vervallen verklaard.

In een raadsvergadering, gehouden op 13 maart 1857 worden de voorschriften, waarin kleine wijzigingen zijn aangebracht, opnieuw vastgesteld.

In de raadsvergadering van 29 april 1859 komt ter tafel dat, in aanmerking nemende dat de twee klepperlieden of nachtwachten, welke om den anderen nacht in het dorp alhier het gehele jaar door dienst doen, uit de gemeentekas een jaarlijkse bijdrage van f.30,-- genieten, maar overigens tot nog toe hoofdzakelijk door de ingezetenen uit de Dorp zelve worden betaald, doch dat laatst gemelde voldoening van tijd tot tijd ongeregelder wordt en zulks als van zelve eenen ongunstigen invloed op de plichtsbetrachting der klepperlieden hebben moet.

Overwegende dat ten behoeve dezer gemeente op de grondbelasting worden geheven 15 opcenten op de gebouwde eigendommen, 10 op de ongebouwde eigendommen en voorts 15 opcenten op de personele belasting.

BESLUIT

1. Er zal te beginnen per 1 januari 1860 geheven worden een hoofdelijke omslag ten bedrage van hoogstens f.110,— speciaal ter bestrijding der kosten welke hoofdzakelijk worden gevorderd tot het betalen van één of twee klepperlieden of nachtwachten, welke alleen in het dorp dezer gemeente geregeld alle nachten dienst doen.
2. In dien omslag zullen alleen bewoners van het dorp dezer gemeente worden aangeslagen en zulks in evenredigheid en alzo percents gewijze volgens de aanslag, welke door den zelve in den gewonen Hoofdelijken Omslag der gemeente wordt gedragen.

Alzo besloten ter Openbare Vergadering van den Raad op heden den 30 april 1859.

Aansluitend aan dit besluit wordt er dan een verordening op de invordering der belasting bij hoofdelijken omslag alleen voor zover het de inwoners van het dorp betreft vastgesteld.

Het besluit tot heffing van een hoofdelijken omslag voor de bewoners van het dorp wordt, gelijk met het besluit tot het heffen van een hondebelaasting, bij K.B. van 9 oktober 1865 goedgekeurd.

In de vergadering van 21 juli 1868 wordt een nieuwe verordening vastgesteld, regelende den aard en den duur der persoonlijke diensten door de ingezetenen der gemeente Ruurlo, ter handhaving der openbare orde of in het algemeen belang te verlenen. Deze verordening verschilde niet veel van de vorige. Zelfs de afkoopbedragen waren ongewijzigd. Tegelijkertijd werd de regeling van 13 maart 1857 ingetrokken.

Op 29 augustus 1868 wordt er weer een raadsvergadering gehouden. In deze vergadering wordt door de burgemeester een brief voorgelezen van F. Marsman, klepperman - nachtwacht alhier waarin hij vanwege zijn gevorderde jaren, eervol ontslag vraagt als Klepperman in deze gemeente.

Naar aanleiding hiervan besluit de Raad de heer F. Marsman met ingang van 1 oktober eervol ontslag te verlenen uit zijn functie. In dezelfde vergadering wordt -na schriftelijke stemming- Jan Willem Scheffer met algemene stemmen tot klepperman benoemd.

Ook in de vergadering van 23 juni 1870 wordt er een ontslagaanvraag behandeld, nu van H.J. Broekgaarden, die per 1 juli eervol ontslag wordt verleend, aangezien hij voornemens is zich met zijn gezin naar Amerika te begeven.

In zijn plaats wordt de heer M.A. Mekking aangesteld tot klepperman - nachtwacht en wel met ingang van 1 juli 1870.

In de raadsvergadering van 9 juli 1870 wordt een brief voorgelezen van G.S. van Gelderland waarin deze te kennen geven dat de Nachtwachten (klepperlieden) moeten geacht worden tot de dienaren van Politie te behoren, waarvan ingevolge artikel 191 der Gemeentewet de benoeming en verlenen van ontslag aan den Burgemeester is opgedragen, dienvolgens voorstellende de dezerzijdsche besluiten van den 23 juli j.l. nummer 23 en 24 houdende het verlenen van eervol ontslag aan H.J. Broekgaarden als klepperman en de gedane benoeming in diens plaats van M.A. Mekking in te trekken. Ten gevolge waarvan is goedgevonden de beide voormelde besluiten buiten werking te stellen.

Omdat de nachtwachten c.q. klepperlieden nu dus rechtstreeks door de Burgemeester benoemd en ontslagen worden, is er geen aantekening van in de notulen van de raadsvergadering. Wel echter komen we ze tegen in de financieële administratie van de gemeente Ruurlo.

De beide klepperlieden zijn W. Scheffer en M.A. Mekking. Op 1 januari 1880 stopt W. Scheffer met zijn werk als klepperman. In zijn plaats wordt benoemd St. Arfman die op 1 juli in dienst van de gemeente komt. Hun salaris was nog steeds f.40,- per jaar, maar ze kregen vanaf 1882 f.25,- extra. St. Arfman bedankt per 1 april 1883 als nachtwacht. Met ingang van diezelfde datum wordt B.H. ten Arve als nachtwacht benoemd. Het salaris is inmiddels verhoogd tot f.80,- per jaar.

Uit de rekeningen blijkt ook dat de beide klepperlieden elk f.28,50 extra ontvingen wegens dienstverrichtingen als buitengewoon veldwachter. Deze extra betalingen aan de klepperlieden gaan door tot het jaar 1896 en belopen tussen de f.20,- en f.40,- per jaar.

Toch blijkt dat beide klepperlieden niet tevreden waren met hun inkomen, want in de op 5 januari gehouden raadsvergadering wordt een schrijven voorgelezen van de beide klepperlieden M.A. Mekking en B.H. ten Arve, waarin zij verzoeken om verhoging hunner jaarwedden aangezien het daggeld in verhouding hooger is dan de beloning welke zij 's nachts voor hunne diensten genieten. Maar ook toen al was men zuinig, want zo staat in de notulen: nadat over het verzoekschrift gedelibereerd is wordt besloten afwijzend op het verzoek te beslissen omdat er geen termen te vinden zijn welke tot verhoging der jaarwedden aanleiding kunnen geven. Alles blijft bij het oude.

Uit het vervolg blijkt echter dat de klepperlieden zich er niet bij neer legden met het gevolg dat M.A. Mekking op 1 april 1890 zijn taak neerlegt en B.H. ten Arve op 1 juli van dat jaar. In hun plaats wordt J. Lusink aangesteld die deze taak nu alleen uitvoert en dus ook de volle f.160,- per jaar int, waarboven de vergoeding voor extra politiediensten. In 1892 wordt klepperman J. Lusink ook benoemd tot bode. Hij blijft nachtwacht tot 1896.

Op 15 augustus van dat jaar is veldwachter J. Dekkers met pensioen gegaan. Met ingang van 1 november 1896 wordt J. Lusink benoemd tot veldwachter. Als 2e veldwachter wordt D.W. Navis benoemd. De post van klepperman-nachtwacht vervalt nu. De beide veldwachters nemen het nachtelijk toezicht over. De extra uitkeringen vervallen ook. De post van de hoofdelijke aanslag voor de bewoners van het dorp blijft tot 1899 op de begroting.

Het salaris van de veldwachters is f.400,- per jaar en daarboven f.15,- voor schoeisel. Ook de uniformen zijn voor rekening van de gemeente Ruurlo. Dit blijft zo tot 1912.

In de vergadering van 22 januari 1912 wordt voorgesteld de gemeenteveldwachter D.W. Navis te ontslaan van nachtdienst en een nachtwaker aan te stellen. De veldwachter kan dan regelmatig voormiddags ter secretarie schrijfwerk verrichten. Aldus wordt besloten. Het loon voor de aan te stellen nachtwacht wordt gevonden door de post schrijflonen met f.200,- te verlagen tot f.100,-. De veldwachter krijgt f.50,- voor zijn schrijfwerk extra.

Met ingang van 1 januari 1913 wordt A. Coerman benoemd tot nachtwacht. Hij doet dit maar enkele jaren. In het voorjaar van 1915 overlijdt hij. Een 2e kwartaal betaling wordt aan zijn weduwe uitgekeerd.

Per 1 juli 1915 wordt H.J. Groters aangesteld als nachtwacht, ook tegen een beloning van f.200,- per jaar.

Op 15 juli 1917 neemt J. Lusink afscheid als gemeenteveldwachter. In zijn plaats wordt, met ingang van dezelfde datum, A. Sprokkereef benoemd. In de plaats van D.W. Navis wordt per 1 oktober 1917 J. de Graaf aangesteld. De salarissen zijn nog ingewijzigd. Wel is er een duurtetoeslag van f.25,- per jaar.

Uit de salarispost van de nachtwacht blijkt dat deze per 15 april 1917 is ontslagen. De post salaris vermeld slechts een bedrag van f.64,-. Wel wordt de volledige duurtetoeslag uitgekeerd.

Vermoedelijk zal het gemeentebestuur, na de benoeming van twee nieuwe veldwachters, de nachtwacht overbodig hebben gevonden.

Omdat na 1917 de post nachtwaker niet meer voorkomt in de administratie van de gemeente Ruurlo mogen we aannemen dat Hendrik Jan Groters, in de periode van 1 juli 1915 tot 15 april 1917 de laatste nachtwacht van Ruurlo is geweest.

Per 1 februari 1921 wordt H.J. Groters aangesteld als gemeente-arbeider en blijft dit tot aan zijn pensionering.

GEEN ANIMO ???

door H. Post.

Dat was een aardig stukje in het vorige nummer van ons kwartaalblad: "Stoppen en eerst betalen - in 1903". Wij liefhebbers van de oudheidkunde hebben in gedachten meegeleefd met het echtpaar Lenselink bij het bekijken van de oude papieren. In onze verbeelding hebben wij de vergeelde documenten behoedzaam met de vingertoppen gladgestreken en met aandacht de oude teksten bestudeerd. Vooral de oorspronkelijkheid maakt zo'n verouderd schriftstuk tot levende historie.

Het artikel laat zich dan ook plezierig lezen, totdat - ho! de lectuur moet worden onderbroken voor een opmerking. De schrijver citeert namelijk dat destijds (zo omstreeks 1900), volgens de geldende lijst het aantal kiezers voor de Tweede Kamer slechts 47 en voor de gemeenteraad 127 bedroeg, en hij concludeert: "Dan is er tegenwoordig wel wat meer animo onder de kiezers!

Heus, hier wordt de Ruurloërs toch te kort gedaan! De opsteller heeft er vermoedelijk niet aangedacht, dat er toen nog geen algemeen kiesrecht bestond. Sinds de grondwetswijziging van 1877 was het zogenaamde censuskiesrecht van kracht. Dit schreef voor, dat de (mannelijke!) ingezetenen moesten voldoen aan bepaalde eisen van "maatschappelijke welstand en geschiktheid". Zo moest men een zeker bedrag aan grondbelasting betalen, of voorgeschreven examens hebben afgelegd.

Het lage aantal kiesgerechtigden zal dus eerder zijn voortgekomen uit de nederige staat van de toenmalige bevolking dan uit gebrek aan belangstelling.

Pas in 1919 werd, met het algemeen kiesrecht, het vrouwenkiesrecht ingevoerd. Een ambtelijk stuk uit 1928 meldt, dat op de Ruurlose kiezerslijst voor de Tweede Kamer 1937 namen voorkomen. Dit stemrecht zal heus wel goed zijn benut, want in kleine gemeenten leven grote interessen!

SPELLING EN DE FAMILIENAAM (Of "What's in a name").

door P.Y. ten Arve.

Dat spelling en namen de (amateur)genealoog nog wel eens voor moeilijke raadsels en onoplosbare problemen stellen, zal een ieder die geboeid en actief deze hobby bedrijft wel eens hebben ondervonden. Het wisselend gebruik van namen, het aannemen van boerderijnamen en zelfs beroepsnamen kan dan de zaak alleen nog maar ingewikkelder maken.

Met de eenvoudige en niet veel voorkomende naam Ten Arve, waarnaar ik de afgelopen 25 jaar onderzoek heb verricht, levert mij tot op de huidige dag verrassingen en nieuwe ontdekkingen op. Hiermee worden veelal lang ontbrekende stukjes van een boeiende familiepuzzel op hun plaats gelegd.

Het was al snel duidelijk dat bij onze familienaam twee varianten, nl. Ten Erve en Ten Arve door elkaar gebruikt werden, waarbij de eerste de veelal vroeger gebezigde schrijfvorm was. Een "n" erachter geplaatst ligt ook nog in de lijn der verwachtingen. Pas veel later kwam ik erachter dat, met gebruik van het voorzetsel "te", dezelfde familienaam als Narve(n) of Nerve(n) werd geschreven. Meer recent trof ik spellingen als Eerve en Erbe aan en soms van Erfman(s) en Arfman(s). Gebruik makend van alfabetische naamlijsten en klappers is het duidelijk dat er op meerdere, dan de meest voor de hand liggende, plaatsen en ingangen gezocht moet worden. Ook met de Voorzetsels kan van alles gebeuren. Het valt weg of wordt gewijzigd in 't', 'te' of 'ter'.

Al met al ben ik (tot nu toe) gekomen op een 12-tal varianten van de toch eenvoudig lijkende familienaam Ten Arve. Daarbij komen dan nog een 5-tal variaties met of zonder het voorzetsel.

Mocht U ook (weer) eens op een dood spoor beland zijn bij Uw onderzoek, dan kan ik U aanraden de verschillende door U reeds gevonden naamsvarianten goed bij te houden en zo mogelijk zelf (met het dialect in het achterhoofd) eventuele varianten op te stellen en deze in de klappers na te zoeken. Het is mij bv. opgevallen dat hoe verder men verwijderd is van de plaats waar de naam het meest voorkomt (bij ons Ruurlo) hoe gevarieerder de gevonden schrijfvormen worden. 92.43 (07).

ENKELE GEGEVENS UIT HET BOERENDAGBOEK VAN EIMERT PAPENBORG.

door C.Th.Klokke.
ter beschikking gesteld door Wim Bluemers.

Onderstaand verhaal werd door de heer Klokke geschreven toen hij verbonden was aan het Openluchtmuseum te Arnhem.

Tijdens volkskundige onderzoekingen in de Gelderse Achterhoek kwam ik enige jaren geleden in contact met de heer B.A. Papenborg, rustend landbouwer te Zieuwent (gem. Ruurlo). Hij toonde mij bij die gelegenheid het dagboek, dat zijn grootvader Eimert van 1849 - 1883 met korte onderbrekingen had bijgehouden. Op mijn verzoek stond hij mij toe enkele gegevens uit het dagboek te publiceren, waarvoor ik hem ten zeerste dank.

Dagboek:

Eimert Papenborg werd op 10 april 1826 te Zieuwent onder Ruurlo geboren als zoon van Jan Derk (1783-1856) en Johanna Wopereis (1785-1868). Op 6 oktober 1854 huwde hij met Engele Maria ten Brundel van de naburige boerderij het Brun-deltjen, uit welk huwelijk een dochter en vier zoons werden geboren, waaronder Jan Derk (1855-1931), de vader van de heer B.A. Papenborg. Eimert stierf 9 februari 1888.

Zijn dagboek bestaat uit drie, aan de randen ernstig beschadigde cahiers met in totaal 126 bladzijden en een aan het dagboek voorafgaande bundel losse papieren. Deze bundel bevat o.a. een reeks stichtelijke verhalen, zedelijke lessen en rijmelarijen in de trant van "De schoolmeester", die Eimert van 1841-1844 in zijn mooiste schoonschrift en elk item nauwkeurig van plaats en datum voorzien in Lichtenvoorde op de school van meester G.H. Schepers heeft geschreven. Lovende woorden als "mooije les, Fraaije les, best, goed, uitmuntend, braaf" e.d., die de meester in fraaie krulletters boven de lessen schreef, getuigen van zijn waardering voor Eimerts ijver.

Na het verlaten van de school maakte Eimert gedurende enige jaren, van 1844-1848, op losse blaadjes wat aantekeningen over dingen die hem interesseerden. Deze methode bevredigde hem echter kennelijk niet; op 18 januari 1849 legde hij een cahier aan getiteld Memorie of aantekening, waarin hij voornemens was te noteren:

"Verschillende voorwerpen o omstandigheden over allerhande zaken, die ik noodig oordele, dat zij worden opgeschreven, om zodoende dezelve niet te vergeten om alle ongelijk voor te komen, hetgeen somtijds twist en misnoegen zou veroorzaken"

En met een eerste aantekening over "28 voet min 2 duim drie kwartierse peppelen planken" die I.B. Berends op Scheper 15 januari 1849 "van ons" heet gekregen, zet hij dan een reeks notities in, die loopt tot februari 1852 en in de twee andere cahiers van maart 1852-mei 1858, respectievelijk november 1858-mei 1883 wordt vervolgd.

In deze aantekeningen treedt Eimert naar voren als een man met een rijk en diep gevoels- en geloofsleven en als een goede huisvader. Ook blijkt hij een kundig boer te zijn, die zijn tijd in menig opzicht vooruit was en door het bijhouden van zijn dagboek een waardevolle bijdrage heeft geleverd tot de kennis van het boerenleven en -bedrijf in Zieuwent en, in breder verband, in de Achterhoek in het derde kwartaal van de negentiende eeuw.

In het dagboek, dat ongetwijfeld t.z.t. in zijn geheel gepubliceerd dient te worden, komen ook gegevens voor over de verbouwing en nieuwbouw van de boerderij en de bijbehorende schuur en over een aantal, toen nog ambachtelijk vervaardigde, volkskundige realia. Voorzien van een toelichting, waaraan ook de heer Papenborg, puttend uit zijn rijke herinnering, zijn medewerking verleende, laat ik ze hieronder volgen.

Van de boerderij bestaat alleen nog het voorhuis, terwijl de realia op enkele na, niet meer aanwezig zijn. In de behoefte aan illustraties heb ik daarom gedeeltelijk trachten te voorzien door de afbeelding van uit de oostelijke Achterhoek afkomstige voorwerpen, die naar het oordeel van de heer Papenborg, qua type en model het meest met de originele overeenkwamen.

Boerderij "De Lanter":

Jan Derk Papenburg sr. was afkomstig van de boerderij "Oud Joosten" op Harreveld onder Lichtenvoorde en had zich in 1820 gevestigd in de buurtschap Zieuwent onder Ruurlo. Hij bewoonde daar een boerderijtje dat gebouwd was op grond die vroeger aan de Gelderse Domeinen of ook wel de "Heer van den Lande" had toebehoord en daarom "De Lanter" werd genoemd. Het was een vakwerkhuisje met lemen vlechtwerk-wanden, een zogenaamd "Stakenhuisje", met bijbehorend schuurtje. Behalve met het boerenbedrijf hield hij zich ook bezig met houtzagen, eekschillen en kolenbranden naar welk laatste beroep hij in de wandeling "de kolenbrander" werd genoemd, onder welke naam zelfs de huidige bewoner nog bij de buurtbewoners bekend is. Jan Derk sr. en vooral Eimert wisten zich door een goede bedrijfsvoering, hard werken en spaarzaamheid op te werken tot redelijk welvarende middelgrote boeren, wat o.a. tot uiting kwam in verschillende verbouwingen aan de boerderij.

Vervanging vlechtwerk-wanden:

Zo werden in juli 1846 de lemen wanden van de zijgevels door bakstenen muren vervangen. Met inbegrip van enkele kleinere werkzaamheden kostte het hele karwei aan materialen (stenen, kalk, hengsels, nagels, eikehout) en werkloon (metselaar, timmerman, smid, glazenmaker, voerman) f. 81,62½. Een bakoven was al eerder gebouwd.

Verzetten schuur:

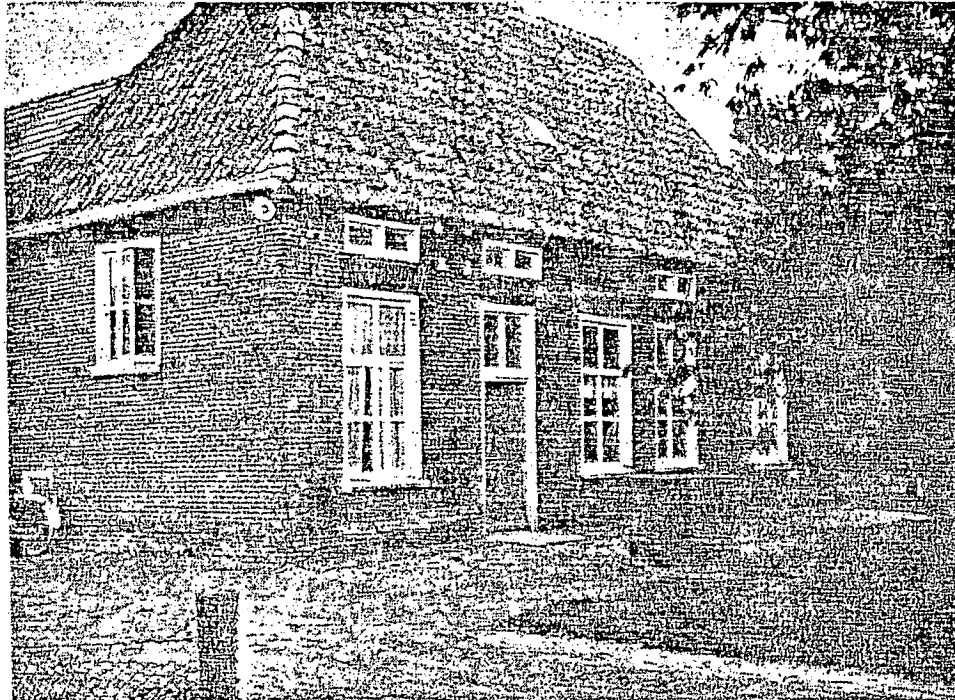
In het voorjaar van 1852 werd de bestaande schuur afgebroken en op een wat hoger gelegen plaats weer opgebouwd. Daar bleef hij, tot aan de afbraak in 1950 staan. Hij was van het halletype met vier ankerbalkgebinten, onbesmeerde vlechtwerk-wanden aan zij- en achtergevels, een gelijkvloers geheel open voorgevel met houten topgevel, een rieten zadeldak met rode en blauwe pannenstroken boven de buitenstijlruimten en een wolfdak aan de achterzijde. Het grondvlak mat ca. 18 x 5 m. Bij de herbouw werden de eiken gebinten van de oude schuur gebruikt. Voor het metselwerk aan poeren e.d. werden in Etten onder Gendringen 900 stenen (f 7,05), 1200 dak- en 25 vorstpannen (f 12,65) en nog een ½ ton kalk (65 cent) gekocht. Uit Ruurlo liet men voor f 3,75 dennen halen, waaruit 850 voet latten voor in de vlechtwerk-wanden werden gezaagd. Eimert tekent hierbij aan, dat "wanneer men de halfscheid niet kan verdienen aan het werken, het beter is de latten te kopen". Ook schafte hij 22 dennen voor de daksporen aan, waarmee, inclusief het "witmaken" (schillen) een bedrag van f 5,40 was gemoeid. Verder voor f 2,62½ nagels. Het nodige riet werd uit het naburige "Rietslat" gehaald. De timmerman verdiende f 8,-, de dekker f 1,75. Samen met wat kleinere uitgaven kostte het verzetten van de schuur "77 gulden 4 en 1 halve cent". Hij diende voor stalling van de karren en als bergplaats van brandhout, schadden en turf, terwijl op de voorste balken hooi werd bewaard.

Bouw nieuwe boerderij:

In de negen jaren volgende op het overlijden van zijn vader Jan Derk sr. (1854) was Eimerts welvaart zo toegenomen, dat hij besloot "De Lanter" af te breken en, op een naar achteren gelegen plaats, een nieuwe boerderij te bouwen. Hij kondigt deze belangrijke gebeurtenis met de volgende woorden in zijn dagboek aan: "Op maandag den 8 mei 1865 hebben wij het huis los gesmeten en hebben het de daarop volgende dagen 18 Rijnlandsche voeten (=5,65 m. CTK) teruggezet en zo veel opgehoogd, dat de grondslag een Rijnlandsche voet hoger is geworden". Op 24 maart was de timmerman al met het voorbereidend werk begonnen en op 12 mei ving de metselaar zijn taak aan. Na ca. drie maanden was de bouw in hoofdzaak gereed. In de erop volgende acht maanden werd hij met onregelmatige tussenpozen, naar gelang er geld was, voltooid. De nieuwe boerderij was een vertegenwoordigster van het halletype met dwarshuis, de zgn. T-boerderij. Het dwarshuis was 14,60 m. lang, 6,30 m. breed en was tot aan de daklijst en de noklijn 4,12 m. respectievelijk ca. 7.30 m. hoog. Het bevatte een woonkeuken met tegen de rechtermuur (van voren gezien) een schouw, rechts een mooie kamer en links een opkamer/kelder. De ingang deur lag midden in de voorgevel en werd geflankeerd door twee schuiframen.

De rechterzijgevel telde twee schuiframen, de linker één en een kelderraam. Boven de kelders lag de zaadzolder met een borstwering met vier smalle liggende ramen en een schilddak, dat gedeeltelijk met pannen, gedeeltelijk met riet bedekt was. In 1960 werd het tweede raam van links door een deur vervangen, die toegang verleende tot een van de woonkeuken afgeschoten gang, terwijl op de plaats van de vroegere deur een raam kwam. Het dak was al eerder door een geheel nieuw blauw pannendak vervangen.

Het achterhuis was 13 m. lang, 11,26 m. breed en 7,34 m. hoog. Het had vier eikhouten ankerbalkgebinten, een rieten zadeldak met stroken van blauwe pannen boven de buitenstijlruimten en aan de achterzijde een wolfdak boven de in een inham gelegen voorschuur. De waskamer lag in de linker buitenstijlruimte tegen de achtermuur van het dwarshuis. Het achterhuis werd in 1922 afgebroken en door het, iets grotere, tegenwoordige vervangen.

1. Exterieur van de in 1865 gebouwde boerderij I 39, Zieuwent (gem. Ruurlo)

Keitjesstoep:

Voor de voorgevel lag een keitjesstoep van 14,60 m. lang en 1,90 m. breed met vijf compartimenten van voornamelijk witte kiezelsteentjes met elk een zesster van zwarte lydietsteentjes en gedateerd 1876. Eimert had het ontwerp voor de stoep zelf vervaardigd en hem laten aanleggen door de metselaar Gradus Aagten uit Lichtenvoorde. Deze had de nodige keitjes bijeen gelezen op de Vragender heide, die om zijn grintrijkdom bekend stond en waar vandaan in hetzelfde jaar 99 schoenmakers ter gelegenheid van de verjaardag van koning Willem III de, wel iets grotere kei naar de Markt te Lichtenvoorde hadden gesleept. Bij de verplaatsing van de ingang deur is de stoep helaas nogal beschadigd, terwijl hij ook overigens niet in een al te beste toestand verkeert. Voor de keitjesstoep ligt de waterput, die vroeger een Bentheimer-stenen putrand had en met een putwip werd bediend.

Het is binnen het kader van dit artikel niet mogelijk uitvoerig in te gaan op de gebruikte materialen (f 161,34) en werkklonen (f 215,74%), die door Eimert in een bijgevoegd lijstje worden gespecificeerd. Ik vermeld hier slechts de 640 "lijstestenen", d.w.z. licht bolvormige geprofileerde stenen voor de daklijst; de ca. 2300 "bleeke stenen" voor de binnenmuren, die na gereedkomen alle blauw gewit werden; de 1465 rode "esters", d.w.z. estrikken voor de vloeren van het dwarshuis "het opleggen der grondverwe buiten aan het huis" en de aankoop van een "ijzeren pomp" voor de waskamer.

Ophoging bouwplaats:

Tenslotte nog een punt, dat uit nederzettingkundig oogpunt gezien, aandacht verdient. De buurtschap Ruurloo's Zieuwent was met Lichtenvoords Zieuwent gelegen op het gebied van het voormalig moerasbos "Het Zieuwent", dat zich in noordwestelijke richting tussen Lichtenvoorde en Ruurlo uitstrekte.

Het stond 's winters en ook vaak 's zomers onder water en bewoning en teelt van gewassen was alleen mogelijk op de talrijke hoogten waarmee het was bezaaid. 1861 was in dit opzicht een rampjaar, zoals Eimert, met verwijzing naar de man Job, in zijn dagboek opmerkte.

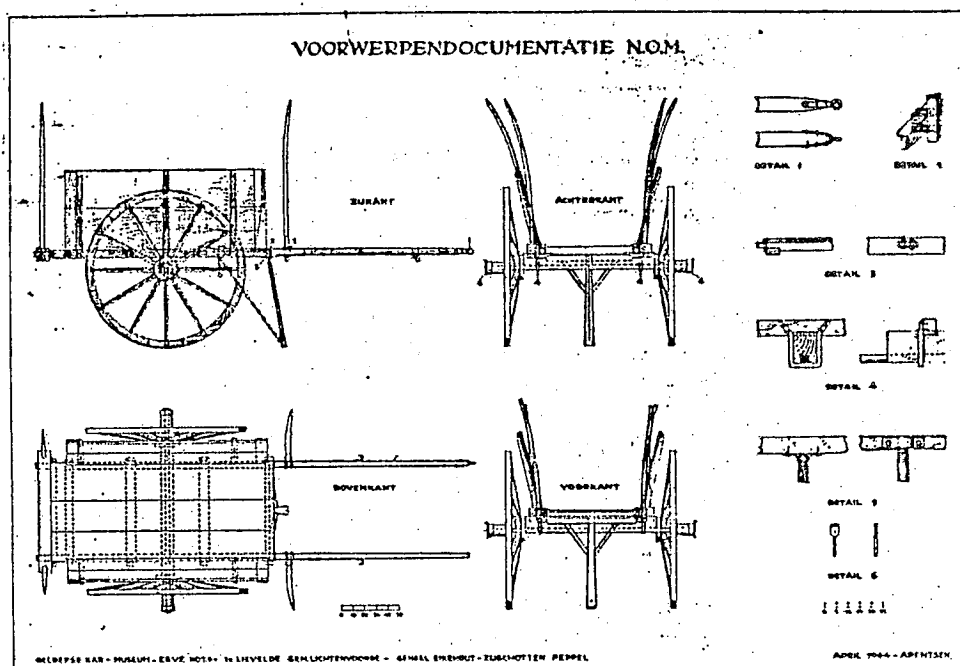
Het was toen op 5 juni "op eene ontzettende en buitengewone wijze beginnen te regenen en door een gedurige stortregen is weldra alles onder water geloopt, alle weide en bijna alle hoofdgrond, ja ook de lage landerijen waren hier niet vrij van. Wij hebben heden de beesten al vijf weken opgesteld en het water bevat nog ruim de grootste winterhoogte". Gelukkig kon hij met Noachiaanse opluchting op 21 juli constateren: ".....het begint nu iets te vallen". Of het binnen de boerderijen droog bleef was vaak een kwestie van niet meer dan enkele decimeters. Omdat de bouwplaats van de nieuwe boerderij betrekkelijk laag was gelegen, zodat wateroverlast kon ontstaan, besloot Eimert hem met één Rijnlandse voet (0,314 m) op te hogen. Ook na deze maatregel kwam het water 's winters nog tot op 9 à 10 m. van de boerderij. Pas na de normalisatie van de Baakse Beek in de twintiger jaren van deze eeuw kwam hierin verbetering.

Hoge kar:

In 1851 kocht Jan Derk sr. bij de smid Manus Pierik, wonende op de boerderij "De Veluwe" onder Zieuwent (gem. Lichtenvoorde) voor f 5,- "eene nieuwe hoge kar en hetgene verder daartoe behoort". En Eimert zelf in 1864 voor f 13,- eveneens "eene hoge kar" bij "Johannes Buil, de weduwe Bokkers haar aanstaande echtgenoot namelijk Loeks Kamerman" (waarbij men zich af kan vragen bij wie hij die kar nu eigenlijk kocht!).

Een dergelijke kar bestond uit een onderstel met karbomen, achterbalk, laadbodem, asblok met as, wielen en een vaste voor- en losse achterstut. Op de karbomen bevonden zich ter weerszijden van de laadbodem twee hekkens, die wat naar buiten uitweken om het laadvermogen te vergroten. Bij het binnenhalen van de koren- en hooioogst kon dit nog extra worden vergroot door op de karbomen voor de hekkens en op de achterbalk een paar lange staken te plaatsen. De hoge kar diende voor het vervoer van oogstgewassen en andere schone lasten (zakken met graan, een geslacht varken, e.d.) en ook wel voor dat van personen.

Een bijzondere hoge kar was de "doden'kar" met groengeverfde hekkens en voor- en achtervak, die de "doden'boer" in een bepaalde hoek verplicht was aan te houden.

2. Gelderse kar, beter: uit de oostelijke Achterhoek afkomstige 'hoge' kar. Eig. Bern. Weenink Stichting, Lievelede (gem. Lichtenvoorde). Opmeting Nederlands Openluchtmuseum 1964

(wordt vervolgd)

KERSTFEEST IN ZEGGEZOMP.

In het boek "In en om het kleine dorp" van Kerst Zwart trof ik het volgende gedicht aan:

Hooge sterren blinken blank,

*Kerstfeestklok met klaren klank
galmt hoog uit den grauwen toren
plechtig als geen dag te voren.
't Dorp ligt onder 't sterrenlicht,
alle deuren zijn nu dicht,
helder schijnt de wintermaan,
werpt lichtflitsen in de laan.
't Orgel met sonoren klank
roept ons op tot lof en dank,
't licht door d'open kerkedeur
werpt op 't pad een witte kleur.
En de menschen op den weg,
in het veld, langs heg en steg,
op hun Zondagsch aangedaan,
zien we stil ter kerke gaan.
Burgervrouwtje uit de kom
en boerinnen van rondom
stappen voort door 't stille land,
met een stoof in d'eene hand,
naast heur mans. Met vromen zin
treden zij ter kerke in
om 't gejuich der kinderkoren
en des preekers woord te hooren.
In mijn verren kindertijd
gingen wij ook graag, om strijd
wie het dichtst kwam bij den boom.
'k Ga nu nog, maar meer met schroom.
Want het Kerstverhaal zoo mooi
van een Koningskind op strooi,
dat de zondaars troosten wou,
vrede op aarde brengen zou,
heeft den vrede niet gebracht,
waar de wereld zoo naar smacht;
in Europa loert de nijd
en in 't Oosten woedt de strijd.*

*Als we dan weer huiswaarts gaan,
troost het orgel achteraan:
Wel hem die bij leed en kruis
vrede vindt in eigen huis,
wel hem die bij ziekte en smart
vrede vindt in eigen hart.*